

A Discussion about Green Social Work in the Context of Climate Refugees

Taner ARTAN¹ & Kıvanç UZUN²

Keywords

climate change, climate refugees, migration, green social work, social work..

Abstract

Global climate change and its impacts on human beings are being discussed by scientists for many years. Climate change increases the frequency and severeness of natural forces such as drought, desertification, flood, tsunami, rising sea levels, and hurricane. Due to climate change and environmental degradation, people, unable to satisfy their needs, were forced to migrate. The concept of "climate refugees" expressing this situation, human-based - capitalist/ neo-liberalist policies- appears to us as a different dimension of the impacts of climate change on people and environment.

Climate refugees, forced to move from their homeland and their cultural characteristics, become a subject of social workers for doing professional practices on. Besides that, before migration begins, social work needs to do protective -of physical and natural environment- and preventive practices. The perspective of "green social work" asserting that necessary importance is given to physical and natural environment -flora and fauna- can be adopted in social work practices with migrating people because of human-based climate change. Green social work is a term used to describe the roles of social workers in preventing environmental justice and sustainable social and environmental development and its useage has increased recently. However, when considering our social work literature, it is understood that the sources, the concept of green social work is evaluated in within the context of climate refugees being a subject of social work are insufficient. In this review of literature, a discussion about green social work within the context of climate refugees will be held.

Article History

Received
15 Oct, 2017
Accepted
1 Dec, 2017

İklim Mültecileri Bağlamında Yeşil Sosyal Hizmet Üzerine Bir Tartışma

Anahtar Kelimeler

iklim değişikliği, iklim mültecileri, göç, yeşil sosyal hizmet, sosyal hizmet.

Özet

Küresel iklim değişikliği ve insanlar üzerindeki etkileri bilim çevreleri tarafından uzun yıllardır tartışılmaktadır. İklim değişikliği; kuraklaşma, çölleşme, sel, tsunami, deniz seviyelerinin yükselmesi, kasırga gibi doğa olaylarının sıklığını ve şiddetini artırmaktadır. İklim değişikliği ve çevresel bozulma nedeniyle temel ihtiyaçlarını karşılayamayan insanlar göç etmeye mecbur kalmaktadır. Bu durumu ifade eden "iklim mültecileri" kavramı,

¹ Corresponding Author. Yrd. Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, t.artan@hotmail.com

² Öğr. Gör. Kırklareli Üniversitesi Vize Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmet Programı

insan kaynaklı-kapitalist/neo-liberal politikalar-iklim değişikliğinin insanlar ve çevre üzerindeki etkilerinin farklı bir boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaşadıkları yerleri ve kültürel özelliklerini terk etmeye mecbur kalan iklim mültecileri; ekonomik, sosyal, çevresel sorunlar nedeniyle, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki çalışmalar yapması gereken bir konuyu oluşturmaktadır. Bunun yanında göç daha başlamadan sosyal hizmetin, koruyucu -fiziksel ve toplumsal çevreyi- ve önleyici çalışmalar yapması gerekir. İnsan kaynaklı iklim değişikliği nedeniyle göç eden insanlarla yapılan sosyal hizmet uygulamalarında fiziksel ve doğal çevreye -flora ve fauna- gerekli önemin verilmesi gerektiğini ileri süren “yeşil sosyal hizmet” bakış açısı kullanılabilir. Yeşil sosyal hizmet, sosyal hizmet uzmanlarının çevresel adaletsizliğin engellenmesinde; sürdürülebilir sosyal ve çevresel gelişmedeki rolünü ifade etmek için kullanılan ve son yıllarda kullanımı artan bir kavramdır. Ancak sosyal hizmet literatürüne bakıldığında yeşil sosyal hizmet kavramının, sosyal hizmete konu olan iklim mültecileri bağlamında değerlendirildiği kaynakların yetersiz olduğu görülmektedir. Bu yazın taramasında, iklim mültecileri bağlamında yeşil sosyal hizmet üzerine bir tartışma yürütülecektir.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih

15 Oct, 2017

Kabul Tarihi

1 Dec, 2017

1. Giriş

Sosyal hizmet, bir meslek ve disiplin olarak bireyin, ailenin ve toplumun esenliğini sağlama idealini taşır. Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu ve Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (International Federation of Social Workers [IFSW] & International Association of Schools of Social Work [IASSW], 2014), sosyal hizmeti, “sosyal değişme ve kalkınmayı, sosyal içermeyi, insanların güçlendirilmesi ve özgürleşmesini hedefleyen uygulama temelli bir meslek ve akademik bir disiplin” olarak tanımlar. “Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı” mesleğin tanımlanmasında ve uygulamaların temellendirilmesinde kullanılan esas kavramlardır (IFSW & IASSW, 2014).

Sosyal hizmet uzmanları 20. yüzyılda uluslararası düzlemde yoksulluk, eşitsizlik, barış, insan hakları, mülteciler gibi birçok alanda önemli ve etkili rol oynamışlardır. Günümüzde, sosyal hizmetin geleneksel konuları –yoksulluk, engellilik, cinsiyet ayrımcılığı, yaşlılık, göç gibi-önemini korumakla birlikte yeni gündem maddeleri oluşmaya başlamıştır ve en çok dikkat çekenlerden biri küresel iklim değişikliğidir (Demirbilek, 2016). Küresel iklim değişikliği, insanlar ve çevre üzerindeki yıkıcı etkileri nedeniyle sosyal hizmete konu olmaktadır. “Yeşil sosyal hizmet yaklaşımı”, küresel iklim değişikliğine ve bunun insanlar ve çevre üzerindeki etkilerine sosyal hizmetin ürettiği bir tepki olarak düşünülebilir.

Küresel iklim değişikliğinin, dünyanın birçok bölgesinde insanların temiz suya ve gıdaya ulaşımını engellediği ve hayatlarını sürdürdükleri yerleri, iklim felaketleriyle –kuraklaşma, sel, deniz sularının yükselmesi, kasırga, tsunami-yaşanmaz hale getirdiği yapılan araştırmalarda görülmüştür (Anonymous, 2016; Dominelli, 2014; Drolet, Sampson, Jebaraj, & Richard, 2013; Đurková, Gromilova, Plaku, & Kiss, 2012). İngiltere’de 2016 yılında yayınlanan Lancet raporuna göre; iklim değişikliğinin gıda üretimini olumsuz yönde etkileyeceği, 2050 yılına kadar 500.000’den fazla kişinin ölüme neden olabileceği öngörülmektedir. Rapora göre, iklim değişikliğinden en çok etkilenecek 155 ülke arasından Türkiye 27. sırada yer almaktadır. İlgili modellemeye göre eğer gerekli önlemler alınmazsa 1,9 milyon insanın gıdaya erişim ve beslenme düzenindeki değişiklikler nedeniyle 2050 yılına

kadar hayatını kaybedeceği varsayılmaktadır (Gıdahattı, 2016). Yine bir yardım örgütü Oxfam'a göre, 2015'e kadar iklim değişikliğinin yol açacağı felaketlerden etkilenen insan sayısının yaklaşık 1,5 kat artacağını ve altı yıl içinde etkilenen insan sayısının 375 milyona ulaşacağı, mevcut insani yardım ve önemlerinin şuan bile koşullarla zorlukla baş edebildiğini ve sistemin çökme tehlikesi altında olduğunu ifade etmektedir (Oxfam, 2009).

Bu durum insanların zorunlu bir şekilde başka coğrafyalara ve hatta ülkelere göç etmelerine neden olmaktadır. Küresel iklim değişikliği nedeniyle yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalan insanları ifade etmek için "iklim/çevre mültecileri" kavramı kullanılmaktadır (Demirbilek, 2016; Dominelli, 2012; Ğurková et al., 2012).

İklim mültecileri, hem nedenleri hem de sonuçları itibarıyla bir sosyal ve çevresel problemin yansımasıdır. Sosyal hizmet mesleği, her türlü sosyal sorunu konu edinen bir meslek ve disiplin olduğundan (Yolcuoğlu, 2012), iklim mültecilerini bir müracaatçı kitlesi olarak görmek ve bu konuya bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmak durumundadır. 2050 yılında yaklaşık 50-150 milyon insanın, iklim mültecisi olması (Anonymous, 2016; Ğurková, Gromilova, Plaku, & Kiss, 2012) ihtimali düşünüldüğünde sosyal hizmet açısından durumun önemi daha iyi kavranmaktadır. Çevresel sorunlara bütüncül ve ekosektrik bir yaklaşım içinde çözüm aranması gerektiği görüşünden doğan "yeşil sosyal hizmet" kavramı, sosyal hizmetin önemli bir argümanını oluşturmaktadır (Demirbilek, 2016).

Bu çalışmada, sosyal hizmetin geleneksel "çevresi içinde birey" yaklaşımının ötesinde bir birey, fiziksel çevre, fauna ve flora ilişkisinin varlığı düşüncesiyle ortaya çıkan "yeşil sosyal hizmet" paradigması, iklim mültecileri bağlamında, tartışılacaktır (Dominelli, 2013). Yeşil sosyal hizmet yaklaşımı kullanılarak "çevresel adaletin" sağlanması çabalarına ve "çevresel adaletsizliğin" iklim mültecileri üzerindeki etkisi üzerine değerlendirme yapılacaktır. Ayrıca yeşil sosyal hizmetin, şu anda çalışmakta olan sosyal hizmet uzmanları veya sosyal hizmet eğitimi almakta olan öğrencilere aktarılması için öngörülen eğitimin önemine değinilecektir.

2. Küresel İklim Değişikliği ve İklim Mültecileri

Küresel iklim değişikliği, küresel ısınmaya bağlı ortaya çıkar ancak kapsam olarak küresel iklim değişikliği daha geniş bir durumu ifade eder. Küresel ısınma en genel ifadeyle dünya atmosferine insanlarca salınan karbondioksit türü gazların oluşturduğu sera etkisi sonucu dünya ısısının yükselmesini ifade eder. İklim değişikliği ise dünya iklimindeki ısınma da dahil birçok değişken iklim olayını ve bunların sıklığı ile yıkıcılığındaki artışı ifade eder (Satir-Reyhan & Reyhan, 2016).

Her ne kadar çoğulcu medyada biraz da küresel ısınma etkilerinin ortaya çıkışı ağırlıklı olarak kutup buzullarının erimesi ve uzun vadede ortaya çıkacak deniz seviyelerinin yükselmesi gibi görünümlemlerle dramatize edilse de küresel ısınmanın asıl etkisi doğanın özellikle iklimsel açıdan dengesinin bozulması ve bu bozulmanın beklenen bir sonucu olarak yaşanmakta olan sıradan doğa olaylarının giderek şiddetlenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Anonymous, 2017b).

İklim değişikliğinin tek başına insanların göç etmesi üzerine en büyük etkiye sahip olduğu bunun da kıyı erozyonu, deniz taşkını, tarımın yapılamaması durumları ile kendini gösterdiği 1990 yılında gerçekleştirilen Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), 1990) tarafından ifade edilmiştir.

Küresel ısınmanın uzun dönem etkileri bir yana, günümüzde dahi, insan hayatını önemli ölçüde etkilediği göz ardı edilemez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Sübjektif bir şekilde iklim mültecileri/göçmenleri olarak nitelendirilen grupların doğmasına daha bugünden sebep olmaktadır (Gökbulut, 2013; Ziya, 2012).

Yayımlanan çeşitli raporlara göre iklim değişikliği, endüstrileşme ile birlikte hiperbolik olarak yükselen bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır (Intergovernmental Panel on Climate Change, 1990, 2014). Yukarıda da bahsedildiği gibi iklim değişikliğinin temelinde yer alan küresel ısınma ve sera etkisi, iklim değişikliğinin giderek hızlanan bir grafikte hissedilir hale gelmektedir (Kılıç, 2009). Bu durumda en büyük pay endüstrileşme ile dünya kaynaklarını ve özellikle fosil yakıtları kullanan insandır. Temel olarak, fosil yakıt tüketimi sebebiyle açığa çıkan karbondioksit grubu çeşitli gazlar, kimyasal olarak birlikte bulunma ve tabaka oluşturma eğiliminde olan artık ürünlerdir (Satir-Reyhan & Reyhan, 2016). Bu sebeple, özellikle atmosfer katmanlarındaki hava akımları sebebiyle, dünyaya gelen güneş ışınlarının yansıma veya atmosferden çıkış bölgeleri olan kutup dairelerinde toplanarak sera etkisine sebep olan tabakalar oluşturmakta, yeryüzünden yansıyan güneş ışınlarının geri döndürülmesine sebep olmaktadır (Satir-Reyhan & Reyhan, 2016).

Karbon grubu gazların üretimi, doğal denge çerçevesinden incelendiğinde, bitkiler tarafından bir kısmının egale edilebildiği ancak aşırı karbondioksit salınması durumuyla baş etmede yetersiz kaldığı gözlenmektedir. Öte yandan iklim değişikliğine neden olan insan aynı zamanda çevresini kaplayan flora (bitki çeşitliliği) ve faunaya (hayvan çeşitliliği) da zarar vermektedir. Endüstriyel açıdan gelişmiş bölgelerdeki doğal bitki örtüsünün de giderek azalması ile birlikte doğal dengenin savunma mekanizması olarak nitelendirilebilecek bu özelliği kademeli olarak ortadan kalkmaktadır. Bu duruma bağlı olarak, endüstrileşen bölgeler başta olmak üzere, fosil yakıt tüketimindeki artış ve ormansızlaştırma, sera etkisinin hızını giderek arttıran başlıca etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Endüstriyel alanların ve endüstrileşmenin kendisindeki artışın insan hayatı üzerindeki etkilerinin heterojen olması bu çerçevede kaçınılmazdır (Demirbilek, 2016). Kısaca açıklamak gerekirse, tarihin hiçbir döneminde, zenginlik veya gelişmişliğin homojen şekilde dağılım gösterdiği gözlenmemiştir. Bu açıdan, zenginliğin kaynağı olan üretim ve üretimin verimlilik kaynağı olan endüstriyel gelişmişliğin, tüm dünyada farklı seviyelerde olduğu rahatlıkla iddia edilebilir. Kontrolsüz şekilde gelişen ve gelişmeye devam eden –kapitalist-neo-liberal politikalar nedeniyle- endüstrileşmenin beklendiğ bir sonucu olarak karşımıza, iklim değişikliğinin toplumları adaletsiz bir şekilde etkilemesi çıkar. İnsan hakları ve sosyal adalet temelli bir meslek olan sosyal hizmet ortaya çıkan bu çevresel adaletsizliği de insanlar üzerindeki etkileri nedeniyle konu edinip; çözümlenmeler yaparak önlenmesi aşamasında rol oynama çabasıdır.

Bazı bilim insanları 2015 Paris Anlaşması ile iklim değişikliğinin durdurulması yolunda yetersiz de olsa bir ortak görüşün ortaya çıktığını vurgulanmaktadır. Ancak iklim değişikliğinin varlığını kabul etmeyenlerin lobicilik faaliyetleri ile anlaşmadan geri çekilen devletler olmuştur. Gelişmiş ülkelerin ekonomik kaygılar ile; gelişmekte olan devletlerin ise büyüme politikaları ile ilgili kaygılarından dolayı (Satir-Reyhan & Reyhan, 2016), Paris Anlaşması ile kabul edilen ancak yasal bağlayıcılığı bulunmayan kararların uygulanması aşamasında sorunlar yaşanabileceği öngörülmektedir.

İklim değişikliğine bağı olarak, çeşitli rüzgar, deniz/okyanus akıntısı gibi etkenlerin hakim olduğu alan veya rotası üzerinde bulunan ve sıcaklık değişim meridyenleri gibi coğrafi bölgelerin içinde bulunan bölgelerde iklim değişikliğinin etkilerinin daha fazla olması normal bir beklentidir. Ancak, ne kadar adaletsizdir ki, insanoğlunun endüstrileşme açısından gelişmesi doğal olaylardan mümkün olduğunca sığınabileceği bölgelerde olmuştur. Bir diğer deyişle, bahsedilen doğal veya iklimsel hareketlerden en fazla korunabileceği bölgelere yerleşen insanoğlu, endüstriyel gelişimini bu korunaklı bölgelerde ilerletmiş; diğer bölgelerde ise adaletsiz bir şekilde sebep olunan iklim değişikliği etkileri çok daha yüksek seviyelerde hissedilmiş/gözlemlenmiştir (Besthorn, 2013; Demirbilek, 2016).

Çevrenin insan üzerindeki etkilerine odaklanmak yerine insanların çevre üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanmanın önemi yaşanan iklim değişikliğini algılamada faydalı bir bakış açısı olacaktır (Hoff & Polack, 1993). Fiziksel çevre insanların sağlıklı ve refah içinde yaşaması için gereklidir. Bunun için içinde yaşanan çevrenin, bireysel veya toplumsal çıkarlar uğruna bozulmamış olması gerekir. Zapf (2010) bu durumu "çevre insanların faaliyetleri için cansız bir zemin olamaz" ifadesi ile vurgulamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri Çevre Koruma Ajansı (United States Environmental Protection Agency (EPA), y.y.), çevresel adaleti, "çevresel yasaların, kuralların ve politikaların hazırlanması, uygulanması ve desteklenmesi süreçlerinde, tüm insanların, ırk, renk, ulusal ve etnik köken veya gelir durumları itibarıyla farklılıklarına bakılmaksızın, adil muamele görmeleri ve bu süreçlere yeterli şekilde dahil edilmeleridir" şeklinde tanımlamıştır. Ancak mevcut durumda iklim değişikliğinden en fazla etkilenen insanların büyük çoğunluğunun yoksul ve üçüncü dünya ülkelerinden insanlar olması dikkat çekicidir. Bu insanların mevcut sorunlarla baş edebilme olanaklarının sınırlı olması, sosyal hizmet mesleğinin sosyal adalet ilkesine dayalı bakış açısını daha da anlamlı hale getirmektedir. Takip eden kısımda, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin insan hayatı üzerindeki etkileri çevresel adaletsizlik, iklim mültecileri tanımlaması ve bu alanda gerçekleştirilebilir sosyal çalışmalar çerçevesinden değerlendirilecektir.

3. İklim Mültecileri

Küresel iklim değişikliği ve bu değişikliğin sebep olduğu etkilerdeki adaletsizliğin hem politik hem de sosyal açılardan sonucu olarak tartışmalı bir iklim mülteciliği kavramı ortaya çıkmıştır. Temel olarak, iklim mülteciliğinin en yalın tanımı, tsunami, deniz seviyelerindeki yükseliş ve kasırga gibi yüksek tehlike ve etkideki iklimsel olayların sonucu olarak maruz kalan toplumların göç etmesidir. Ancak, bu

tanım hem konsept hem de sübjektif anlam bakımından yanlış bir yaklaşımı beraberinde getirmektedir.

Temel olarak mülteci kavramı, sosyal veya politik sığınmacı olarak nitelendirilmektedir. Daha açıklayıcı bir tanımlama getirmek gerekirse mülteci sığınmacı anlamı taşımaktadır. Çeşitli politik veya sosyal oluşumlardan kaynaklı olarak görece daha kuvvetli ve stabil bir sosyal, politik veya ekonomik bir güce sığınma anlamı taşımaktadır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, iklim mültecileri olarak nitelendirilebilecek herhangi bir sosyal grubun, geçici veya kalıcı olarak göç ettiği bölgedeki sosyal veya politik oluşumun üstünlüğünü kabul etmesi gibi politik bir yansıması söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında, tarafı veya tarafsız fark etmeksizin önemli bir hata yapılmaktadır. Daha detaylı açıklamak gerekirse, iklim sebebiyle yıkıcı etkilerden kaçış vazgeçilemez bir gerçekliktir ki zaten bu kaçış en temel insan iç güdüsü olan hayatta kalma ile ilişkilidir. Ancak, geçici olarak göç edilen alan veya bölgenin üstünlüğünü kabul etmek; veya, mülteci olarak nitelendirilen grupların kendilerini daha aşağı görmesi gibi bir durum söz konusu olmamalıdır. Dahası, yukarıda da bahsedildiği gibi, küresel ısınmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan bu doğa -iklim felaketleri- olaylarında, iklim mültecisi kavramının geçerli olduğunu varsayarsak, sebep olan ve dolayısıyla suçluluk oranı daha yüksek politik, sosyal veya ekonomik oluşumların adeta lütufta bulunarak iklim mültecilerine kapılarını açıyor gibi görünme çabaları, sürüye saldıran kurdun kuzu kılığına girmesi fenomeni ile eşdeğer bir yaklaşımdır.

İklim mülteciliği olgusu, göç edenleri etkilediği gibi göç alan yerlerde yaşayan toplumları da etkilemektedir. Besthorn ve Meyer, çevresel nedenlerden dolayı yer değiştirenlerin, kişisel uyum ve başa çıkma yollarının sadece şahsi meseleler olarak düşünülmemesi gerektiğini; meselenin uluslararası ve toplumsal olduğunu ifade etmişlerdir. Çünkü göç olgusu beraberinde uyum sorunları, yapısal eksikliklerden doğan yerleşim sorunları, insan haklarına yakışır şekilde yaşama -barınma, eğitim, sağlık, beslenme- sorunlarının ortaya çıkması pek muhtemeldir. İklim mültecilerinin bu haklara ulaşmasında doğayı yeniden tahrip etmeden ihtiyaçların karşılanabilmesi amacıyla yeşil sosyal hizmet yaklaşımı önem arz etmektedir.

Göç, artan risk ve tehlikeli durumlardan uzaklaşmak isteyenler için bir uyum yöntemi olarak düşünülebilir (Drolet, Sampson, Jebaraj, & Richard, 2013). İklim değişikliği sonucu oluşan çevresel bozulmayla yüzleşen insanlar, çevresel bozulmanın olumsuz etkilerini azaltma ve/veya uyum sağlama yolunu seçebilir; düşük yaşam kalitesini kabul edebilir ya da etkilenen alanları terk edebilirler (Dominelli, 2014; Drolet, ve ark., 2013).

4. Sosyal Hizmet ve İklim Mültecileri

Değişen çevresel faktörlerin; özellikle değişen iklim koşullarının, insanları gerek bireysel gerekse kitlesel ölçüde olumsuz etkilediği yapılan araştırmalarda görülmüştür (Dominelli, 2014; Ekşi, 2016; Durkova, Gromilova, Kiss ve Plaku, 2012). Dünya iklimi kendi doğası gereği değişim içindedir. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) tarafından 2007 yılında açıklanan rapora göre iklim değişikliği üzerindeki etkinin çok büyük bir kısmı -yaklaşık % 90- insan eliyle oluşmuştur (Kunt, 2008). Özellikle sera gazlarının etkisiyle ortaya çıkan

“küresel ısınma”, iklim olaylarının insan etkisiyle oluşumuna vurgu yapan bir kavramdır. İklim değişikliği, örselenmiş ve içinde buldukları sosyo-ekonomik koşullardan dolayı zaten dezavantajlı durumda olan –özellikle az gelişmiş ülkelerde yaşayan- insanları diğerlerine oranla daha olumsuz etkilemektedir (Demirbilek, 2016).

Sosyal hizmet mesleği örselenmiş ve marjinalize olmuş insanlara yönelin mikro, mezzo, makro ölçekte uygulamalar yaparak, en temelde bu insanların refahını sağlamayı amaçlar. Bu amaca yönelik atılan adımlarda “insan hakları”, “sosyal adalet”, “farklılıklara saygı” ve “ortak sorumluluk” temelinde hareket edilir (IFSW & IASSW, 2014).

Çevresel koşulların olumsuz etkileri ile çarpıcı bir yüzleşme yaşayarak zorunlu bir göç eylemi içine giren iklim mültecileri sosyal hizmetin önemli bir çalışma alanı olan göç ve mültecilik ile ilişkilidir. Bu ilişkiden kaynaklanan bağları nedeniyle iklim mültecileri ile sosyal hizmeti ayırıştırmak mümkün olmayacaktır.

Bu çerçevede, sosyal hizmetin temelinde yer alması gereken yaklaşım, iklim mülteciliği olgusunun sonuçlarını ortadan kaldırmaya çalışmak yerine, olgunun gelişimini görerek temelindeki sorunu ortadan kaldırmaktır. İklim mültecilerini, yardım edilmesi gereken üçüncü dünya ülkesi vatandaşı olarak tanımlayıp felaket yaşandıktan sonra yardım çağrısı yapmak yerine –ki sadece üçüncü dünya ülkelerinin bir sorunu değildir-, endüstrileşmiş veya kendisini birinci dünya ülkesi olarak tanımlayan toplumların sebep olduğu çevresel adaletsizliği ortadan kaldırmaya yönelik sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirilmelidir.

5. Yeşil Sosyal Hizmet

Olumsuz çevresel faktörlerden doğan sosyal, ekonomik ve çevresel zorluklarla baş etme ve bu olumsuzluklar nedeniyle ortaya çıkan göçlere karşı toplumun kapasitesinin yükseltilmesinde sosyal hizmet uzmanlarına önemli bir rol düşmektedir (International Association of Schools of Social Work (IASSW), International Federation of Social Workers (IFSW) ve International Council on Social Welfare (ICSW), 2012).

IFSW, IASSW ve ISCW (2012) isimli federasyonlar bir araya gelerek, sosyal hizmet uzmanlarının politika geliştirme süreçlerinde güçlenmeleri amacıyla, Sosyal Hizmet ve Sosyal Kalkınma Küresel Ajandası olarak adlandırılan bir gündem oluşturmuşlardır. Bu gündem dört alana odaklanacak şekilde Birleşmiş Milletler gündemine paralel olarak şu şekilde ifade edilmiştir:

- Sosyal ve ekonomik eşitliği teşvik etmek (2012-2014)
- İnsanların itibar ve değerini arttırmak (2015-2016)
- Çevresel sürdürülebilirlik hakkında çalışmak (2017-2018)
- İnsan ilişkilerinin öneminin desteklenmesi (2019-2020)

Yukarıda ifade edilen gündem maddelerinin her biri o yılların Dünya Sosyal Hizmet Günü (WSWD) teması olarak işlenmektedir. Bu kapsamda 2017-2018 yıllarında çevre ve çevresel sürdürülebilirlik konularına odaklanılmaktadır. 2017 yılında Dünya Sosyal Hizmet Günü kapsamında oluşturulan posterde, “toplumun ve

çevresel sürdürülebilirliğin desteklenmesi” teması kullanılarak sosyal hizmetin çevresel konulara olan ilgisine vurgu yapılmıştır (IFSW & IASSW, 2017).

Sosyal hizmet gündemini ile paralel şekilde; çevresel sorunlarla yüzleşen insanların ve içinde buldukları fiziksel çevrenin korunmasında etkili bir yaklaşım ortaya koymak amacıyla çalışmalar yapılmıştır (Coates & Gray, 2012; Demirbilek, 2016; Dominelli, 2011, 2012; Gray & Coates, 2012). Yapılan çalışmalar sonucu, insan davranışı üzerindeki çeşitli çevresel faktörlerin etkilerini holistik bir yaklaşımla ele alan sosyal hizmet perspektifini ifade etmek üzere “yeşil sosyal hizmet (green social work)” kavramı oluşturulmuştur (Dominelli, 2012; Drolet, 2013, s.55).

Sosyal hizmet uygulamalarında geleneksel olarak birey, çevresi içinde değerlendirilir. Zapf (2010) sosyal hizmet mesleğinin, çevreye olan ilgisinin yeni olmadığından ancak yetersiz olduğundan bahsetmiştir. Burada çevreden kasıt sosyal ve fiziksel çevredir. Sosyal hizmet uzmanları uzun zamandır bireyin çevresel ilişkilerini ele alırken –daha öncesinde de psikanalitik yaklaşımın etkisiyle bireysel uygulamalar sergilenmekteydi- fiziksel çevrenin etkilerinden bağımsız, sosyal çevre ilişkilerine odaklanmıştır (Demirbilek, 2016). Sosyal hizmet uzmanlarının “çevresi içinde birey” yaklaşımını (Gitterman & Germain, 1980) etkili kabul ederek benimsemeleri “sosyal” olanı öne çıkarmış; fiziksel çevre, bitki (flora) ve hayvan (fauna) çeşitliliği kapsam dışıymış gibi düşünülmüştür (Demirbilek, 2016; Jones, 2008; Noble, 2016). Sosyal hizmet literatürüne bakıldığında, insan ve çevre ilişkisini anlamaya ve geliştirmeye çalışan yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımların çatısını “Ekolojik Yaklaşım” oluşturur. Sosyal Hizmet Uzmanları, bireylere, ailelere ve topluma bütüncül bir kavrayışla, ilişki içinde olunan her sistemi, özelliklerini ve birbirleri arasındaki ilişkileri göz önünde bulundurarak çalışmalarını şekillendirir (Teater, 2014, ss. 33-46; Yolcuoğlu, 2014, s. 25).

“Yeşil sosyal hizmet, insanların yaşadıkları çevreden zorunlu olarak ayrılmalarını önlemek, kaynakların tüm dünyada eşit paylaşımını sağlamak, dünyanın bitki örtüsünü (flora) ve hayvan türlerini (fauna) korumak, dünyanın geleceğini yok etmeyecek sürdürülebilir gelişimi sağlamak” için elzemdir (Dominelli, 2013). Muldoon (2006). Yeşil sosyal hizmet; toplumun temiz havaya, içilebilir suya ve gıdaya ulaşımı olmazsa toplumsal gelişime harcanan çabaların da etkili olamayacağına değinmiştir.

Yeşil sosyal hizmet, iklim mülteciliği üzerine bütüncül bir bakış açısı ile sosyal, ekonomik ve çevresel durumları göz önünde bulundurularak sosyal hizmet uygulamaları yapılmasını öngören bir yaklaşımdır. İklim değişikliği ve İklim felaketlerinin sosyo-ekonomik olarak zayıf ve örselenmiş kesimlerin, özellikle de yoksulların yaşadıkları bölgelerdeki insanlar üzerindeki etkisi oldukça olumsuzdur (Noble, 2016). İklim felaketlerinin ve iklim değişikliğinin, toplumun dezavantajlı insanların sağlık ve iyilik halleri üzerindeki etkileri, yaşadıkları yerin yıkıma uğraması; sağlıklı gıdaya, içilebilir su kaynaklarına ve diğer insani ihtiyaçlara ulaşmakta yaşanan sorunlar, neo-liberal politikaların ortaya çıkarttığı çevresel adaletsizlik ile ilişkilendirilmektedir (Dominelli, 2012, s. 150; Mullaly, 2007 akt; Noble, 2016). Eğitimsizlik ve işsizlik gibi insanları kırılgan hale getiren sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle, iklim değişikliği nedenli afetlerden olumsuz etkilenme ihtimalileri artmaktadır (Dominelli, 2012, s. 150).

İklim mültecileriyle yapılan sosyal hizmet uygulamalarında, yeşil sosyal hizmet perspektifiyle; toplumu, çevre konusunda farkındalık sahibi yapmak, sürdürülebilir çevresel yapıya teşvik etmek amaçlanmaktadır. Ayrıca bu yaklaşım insan kaynaklı çevresel felaketlerin azaltılması ve bu felaketlerden etkilenen –iklim mültecileri örneğinde olduğu gibi- birey, aile ve toplulukların iyilik hallerini yükseltebilmek için çalışma yaparken sosyal hizmetin birey ve sosyal çevresi kadar fiziksel çevreye de odaklanması gerektiğini savunuyor.

İklim değişikliği nedeniyle göç etmek zorunda kalan iklim mültecileri, travma ve kayıp hissi yaşayabilmektedirler (Dominelli, 2012). Mikro, mezzo ve makro sistemler ile ilgili bilgileriyle sosyal hizmet uzmanları, karmaşık sosyal konuları analiz etme becerisine sahiptirler. Sahip olunan sosyal hizmet bilgi, beceri ve değerleri kullanılarak; iç içe geçmiş boyutları olan iklim mültecileri olgusuna, “göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası” olacak şekilde kapsamlı bir perspektifle yaklaşmak gerekmektedir (Drolet, Sampson, Jebaraj, & Richard, 2013). Çünkü iklim mültecileri ile bu üç aşamanın her birinde farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik sosyal hizmet uygulamalarına konu olurlar.

Sosyal hizmet uzmanlarının iklim değişikliğinin insan sağlığı ve refahı üzerindeki etkileri ile ilgili söylemlerinin, konunun siyasallaşması karşısında güçsüz kaldığı görülüyor (Noble, 2016). Yeşil sosyal hizmet, sürdürülebilir çevresel kalkınma açısından, sürekli ekonomik büyüme, neo-liberal üretim ve tüketim tarzları ve politikalar nedeniyle (Dominelli, 2012, s. 194-199); kaynakların yerine koyulamayacak hızda tüketilmesinin ortaya çıkaracağı çevresel bozulmaya vurgu yapmaktadır.

İnsan hakları ve sosyal adalet temelli bir meslek olan sosyal hizmet, yeşil sosyal hizmet penceresinden bakarak; çevresel bozulma, doğal afetler ve iklime bağlı felaketler nedenli yer değiştirmenin insan üzerindeki etkilerinin anlaşılmasına ve konunun ulusal ve uluslararası bağlamda yer bulmasını sağlar (Drolet, Sampson, Jebaraj, & Richard, 2013). Sosyal hizmet uzmanlarının iklim mültecileri ile yapmaları gereken çalışmaları bilgi-beceri-değer temeline oturtabilmeleri için çevre ile ilgili konulardaki kapasitelerinin artırılması (Drolet et al., 2013), bu aşamada da sosyal hizmet eğitime, yeşil sosyal hizmet bilgisinin entegre edilmesi gerekliliği ortaya çıkar (Drolet, Wu, Taylor, & Dennehy, 2015).

6. Yeşil Sosyal Hizmet Eğitimi Üzerine

Sosyal hizmet uzmanları ve sosyal hizmet akademisyenleri; toplumun bir parçası olarak, iklim değişikliği ve buna bağlı göçün değişkenlerini belirlemede rol oynarlar. Bu rolleri yerine getirmek için kullanılacak bir yaklaşım olan yeşil sosyal hizmetin, sosyal hizmet eğitime entegrasyonu önemli bir gerekliliktir.

Drolet ve diğerleri (2015), sosyal hizmet eğitime çevreci uygulamanın dahil edilmesi ile ilgili yaptıkları çalışmada, sosyal hizmet eğitiminde sürdürülebilir sosyal kalkınmaya önem verilmesi gerektiğini ileri sürerek, "Sosyal Hizmet ve Sürdürülebilir Sosyal Kalkınma" isimli bir ders tasarımı yapmışlardır. Bu ders, sosyal hizmet eğitiminde çevresel, ekonomik ve sosyal konuların bir bütün halinde ele alınması idealiyle oluşturulsa da geleneksel ders ismi oluşturma yapısının -bir nevi sosyal hizmet statükosunun- korunduğu izlenimi edinilmiştir. Bu hususta, dersin isminin de düşünülen içeriğe uygun, ekosentrik bir denge içinde ve yenilikçi

bir yaklaşımla "Yeşil Sosyal Hizmet, Çevresel ve Toplumsal Sürdürülebilirlik" olmasının daha yerinde olabileceği düşünülmektedir.

Yeşil sosyal hizmetin bir ders kapsamında sosyal hizmet eğitimi sürecine adaptasyonu önemli bir durum olmakla beraber, var olan programların içeriğine de çevre ile ilgili algıyı geliştirici bir düzenleme getirmek gerekir.

7. Sonuç ve Öneriler

Çevresel bozulma ve küresel iklim değişikliğinden doğan sorunlar global bir anlam taşır (Doğan, 2015). İnsan aktiviteleri nedeniyle ortaya çıkan iklim değişikliği, küresel ısınma ve iklim felaketleri sadece iklim mültecilerini değil tüm insanlığı etkiler. İklim değişikliğinin yarattığı olumsuz koşullar nedeniyle ortaya çıkan göç üzerine daha bütüncül bir bakış açısı ile sosyal, ekonomik ve çevresel –fiziksel çevreyi ötekileştirmeden- sorunlar göz önünde bulundurularak sosyal hizmet uygulamaları planlanması ve uygulanması bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır.

Sosyal hizmet uzmanları, iklim mültecileriyle mikro, mezo ve makro düzeylerde uygulamalar yapabilir. Ancak, yeşil sosyal hizmetin öngördüğü üzere iklim değişikliği ve çevresel bozulmayla ilgili proaktif çalışmaların henüz göç başlamadan yapılması temel amaç olmalıdır (Bulut, 2017; Gillis & Han, 2017). Bu amaçla kolektif bilinç geliştirici makro boyutta uygulamalar geliştirilmelidir. Yeşil sosyal hizmet üzerine yerel ve uluslararası araştırmalar yapılarak ve edinilen bilgiye dayandırılarak, yaklaşımın eylemsel yönünün etkililiği arttırılabilir. Bu noktada, sosyal hizmetin tanımında vurgulanan “yerel bilgi” unsurunun dahil edilmesi önemlidir (IFSW & IASSW, 2014). Küreselleşen dünyada yereldeki dayanışma önemini kaybetmekte olup bu durum sosyal hizmetlere duyulan ihtiyacı arttırmıştır (Artan, 2012).

İklim değişikliğinin iklim mültecileri üzerindeki etkisi araştırmacıların ve politika yapıcılarının daha fazla ilgilenmesi gereken bir konudur. Çünkü bilimsel anlamda incelenmesi elzem olan bu konuda aynı zamanda yasal bir alt yapının oluşturulmasına da ihtiyaç duyulmaktadır.

Sosyal hizmetin savunuculuk rolü gereği, iklim mültecileri ile yapılan çalışmalarda birey ve grupların sadece anlık ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yapmanın yanında, onlar adına hak kazanımı sağlayacak politika ve programlar geliştirilmesi için seslerinin duyurulması gerekmektedir. Bu konuda ulusal ve uluslararası sosyal hizmet federasyonları da katkı sağlamakla sorumludur. Ayrıca sivil toplum örgütlerinin işbirliği önemsenmeli ve kaynaklar harekete geçirilmelidir.

Doğan (2015), Türkiye’de 10 kadın ve 151 erkek sosyal hizmet uzmanı katılımcının bulunduğu araştırmasının sonucunda; sosyal hizmet uzmanlarının çevre farkındalıklarının yüksek olduğunu ancak cinsiyet ölçüsünde herhangi bir farkın görülmediğinden bahsetmektedir. Dominelli (2012, s. 24–25) çevresel konulardaki bilincin sosyal hizmet uzmanları arasında gelişmekte olduğuna ancak bu durumun uygulamalara dönüşmesinde sorunlar olduğuna değinmektedir.

Yeşil sosyal hizmet, küresel iklim değişikliği ve neo-liberal politikalar nedeniyle ortaya çıkan sosyal sorunları görmezden gelme veya bu konuda harekete geçmeme gibi durumların aşılmasında sosyal hizmete eylemsel bir bakış açısı sunmaktadır.

Sosyal hizmet uzmanları yeşil sosyal hizmet bakış açısıyla, çevresel sürdürülebilirlik ve iklim mültecileri gibi konular üzerine yapacakları uygulamaları yönlendirecek veriler edinmek için yeni araştırmalara ihtiyaç vardır. Bunun yanında, kamusal alanda, farkındalık oluşturuvcu seminerler ve eğitim programları düzenleyebilirler.

Yeşil sosyal hizmetin, çevresel bozulma, küresel iklim değişikliği ve iklim mültecileri arasındaki bağıntıyı çözümlenmede; sosyal hizmetin bu konudaki etkinliğini ve etkililiğini arttırmada yeni bir çerçeve çizdiği söylenebilir.

Kaynakça

- Artan, T. (2012). *Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetler*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Besthorn, F. H. (2013). Radical equalitarian ecological justice : A social work call to action. In *Environmental Social Work* (pp. 16–31). London: Routledge.
- Coates, J., & Gray, M. (2012). The Environment and Social Work: An Overview and Introduction. *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 230–238.
- Demirbilek, M. (2016). Çevre , Çevre Mültecileri ve Çevreci Sosyal Hizmet. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(3), 1118–1130.
- Doğan, İ. (2015). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çevresel Farkındalık Seviyeleri ile Çevreye Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. Ankara Üniversitesi.
- Dominelli, L. (2011). Climate change: social workers' roles and contributions to policy debates and interventions. *International Journal of Social Welfare*, 20(4), 430–438.
- Dominelli, L. (2012). *Green Social Work: From Environmental Crises to Environmental Justice* (1st ed.). Cambridge:UK: Polity.
- Dominelli, L. (2013). Environmental justice at the heart of social work practice: Greening the profession. *International Journal of Social Welfare*, 22(4), 431–439.
- Dominelli, L. (2014). Promoting environmental justice through green social work practice: A key challenge for practitioners and educators. *International Social Work*, 57(4), 338–345.
- Drolet, J., Sampson, T., Jebaraj, D. P., & Richard, L. (2013). Social work and Environmentally Induced Displacement: A commentary. *Refuge*, 29(2), 55–62.
- Drolet, J., Wu, H., Taylor, M., & Dennehy, A. (2015). Social Work and Sustainable Social Development: Teaching and Learning Strategies for “Green Social Work” Curriculum. *Social Work Education*, 34(5), 528–543.
- Gitterman, A., & Germain, C. B. (1980). *The Life Model of Social Work Practice*. New York: Columbia University Press.

- Gray, M., & Coates, J. (2012). Environmental Ethics For Social Work: Social Work's Responsibility To The Non-Human World. *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 239–247.
- Hoff, M. D., & Polack, R. J. (1993). Social dimensions of the environmental crisis: Challenges for social work. *Social Work*, 38(2), 204–211.
- Intergovernmental Panel on Climate Change. (1990). *Climate Change: The IPCC Impacts Assesment*. Commonwealth of Australia.
- Intergovernmental Panel on Climate Change. (2014). *Climate Change: The IPCC Impacts Assesment*.
- International Association of Schools of Social Work, International Federation of Social Workers, & International Council on Social Welfare. (2012). *The Global Agenda for Social Work and Social Development Commitment to Action*.
- Jones, P. (2008). Expanding the Ecological Consciousness of Social Work Students: Education for Sustainable Practice. In *International Conference. Sustainability in Higher Education: Directions for Change*. Perth Western Australia: Edith Cowan University.
- KILIÇ, C. (2009). Küresel İklim Değişikliği Çerçevesinde Sürdürülebilir Kalkınma. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(2), 19–41.
- Muldoon, A. (2006). Environmental Efforts: The Next Challenge for Social Work: Critical Social Work. *Critical Social Work*, 7(2).
- Noble, C. (2016). Green Social Work - The Next Frontier For Action. *Social Alternatives*, 35(4), 14–19.
- Satir-Reyhan, A., & Reyhan, H. (2016). Küresel Isınmanın Nedenleri, Sonuçları, Çözümleri Üzerine Yeni Değerlendirmeler. *Memleket Siyaset Yönetim*, 11(26), 1–24.
- Teater, B. (2014). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama İçin Bir Giriş*. (A. Karatay & D. Baran Çiftçi, Eds.) (1st ed.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2012). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2014). *Bireylerle, Ailelerle, Gruplarla ve Toplumla Sosyal Hizmet*. İstanbul: Nar Yayınevi.
- Zapf, M. K. (2010). Social Work and the Environment: Understanding People and Place. *Critical Social Work*, 11(3).
- Ziya, O. (2012). Mülteci-göçmen belirsizliğinde iklim mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99, 229–240.

İnternet Kaynakları

- Anonymous. (2016). İklim mültecileri: Sebep savaş değil iklim değişikliği. <http://www.sivilsayfalar.org> (Erişim Tarihi 10. 09 2017).
- Anonymous. (2017a). İklim değişikliği el rehberi Tanım, sonuçlar ve çözüm yolları! <http://www.sivilsayfalar.org> (Erişim Tarihi 10. 09 2017).

- Anonymous. (2017b). İklim değişikliğinin yol açtığı Irma ve Maria'nın vurduğu Porto Riko'daki insani krize dair. <https://yesilgazete.org> (Erişim Tarihi 10. 09 2017).
- Bulut, E. (2017). Bir Başarı Hikayesi Olarak Görmezden Gelme. <http://iklimadaleti.org> (Erişim Tarihi 11. 09 2017).
- Durkova, P., Gromilova, A., Plaku, M., & Kiss, B. (2012). Climate refugees in the 21st century. Regional Academy on the United Nations. <http://acuns.org>. (Erişim Tarihi 11. 09. 2017).
- Gıdahattı (2016). "İklim değişikliğinden en çok etkilenen ülkelerden biri Türkiye!" <https://www.gidahatti.com> (Erişim Tarihi 10. 09. 2017).
- Gillis, J., & Han, J. (2017). Climate Change Is Complex. We've Got Answers to Your Questions. <https://www.nytimes.com> (Erişim Tarihi 16. 09. 2017).
- Gillis, J., & Han, J. (2017). Climate Change Is Complex. We've Got Answers to Your Questions. <https://www.nytimes.com> (Erişim Tarihi 15. 09. 2017).
- Gökbulut, B. (2013). İklim Değişikliği ve Göçler <https://yesilgazete.org> (Erişim Tarihi 13. 09. 2017).
- Gökbulut, B. (2013). İklim Değişikliği ve Göçler <https://yesilgazete.org> (Erişim Tarihi 07. 09. 2017).
- IFSW, & IASSW. (2014). Global Definition of Social Work. <http://ifsw.org> (Erişim Tarihi 20. 09. 2017).
- IFSW, & IASSW. (2017). World Social Work Day. <http://cdn.ifsw.org> (Erişim Tarihi 29. 08. 2017).
- Kunt, K. (2008). İklim Değişikliği ve Nedenleri. <http://www.dogatarahi.net> (Erişim Tarihi 14. 08. 2017).
- Oxfam (2009). "6 Yılda 375 Milyon İnsan İklim Felaketinden Etkilenecek" m.bianet.org/bianet (Erişim Tarihi 08. 10. 2017).
- United States Environmental Protection Agency. (n.d.). Environmental Justice. <https://www.epa.gov> (Erişim Tarihi 24. 09. 2017).

© Copyright of Journal of Current Researches on Social Science is the property of Strategic Research Academy and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.